

Inhoudelijk eindverslag 'De kip en het ei, ook hanenvlees hoort erbij'

Legkippen én hanen houden op een natuurinclusieve wijze om hiermee gezonde eieren en gezond hanenvlees te produceren. In combinatie hiermee een gezondere bodem creëren door het inzaaien van kruidenrijk grasland. De legkippen worden gehouden in een mobiele kippenkar. Deze mobiele kippenstal is binnen dit project aangekocht. De producten worden samen aan de consument verkocht via de korte keten middels ei-abonnementen met eieren én hanenvlees. De consument koopt dus zowel eieren als hanenvlees en hiermee wordt gewerkt aan de bewustwording bij de consument dat voor de productie van eieren ook hanen nodig zijn.

Hieronder per kop de uitgevoerde activiteiten/conclusies van het project. Deze koppen corresponderen met het projectplan en het besluit over de subsidieaanvraag.

Legkippen én hanen houden op een natuurinclusieve wijze

De legkippen én hanen zijn gehouden in een mobiele kippenstal. Zij hebben biologisch voer gegeten. In 2023 is ook tarwe geteeld die vanaf einde winter 2024 aan de legkippen gevoerd wordt. Het aandeel eigen graan hierbij is circa 25 procent.

De haantjes zijn in de zomer van 2023 gehouden. Het houden van de haantjes ging goed. Uiteindelijk zijn zij op 12,5 week geslacht. Achteraf hadden ze wat later geslacht kunnen worden, maar vanwege het risico op het vechten van de hanen onderling is ervoor gekozen ze op tijd te slachten. Doordat ze wat eerder geslacht waren viel de hoeveelheid vlees per haantje wat tegen. Dit werd ook zo door de ei-abonnees ervaren. De kleinere hoeveelheid vlees in verhouding met een vleeskip, is sowieso iets waar je tegenaan loopt bij de verkoop van hanenvlees.

De haantjes zijn door een mobiele slachterij op het erf geslacht. Dit is iets wat het dierenwelzijn ten goede is gekomen omdat de dieren niet getransporteerd hoefden te worden.

Bij de start van de kleinschalige kippenhouderij is direct gekozen voor zogenaamde dubbeldoelkippen. Dit heb ik vanuit eigen beweegredenen gedaan omdat ik streef naar een kip die robuust/weerbaar is en daardoor langer leeft. Daarentegen heb je wel wat minder eieren dan bij een normale hybride legkip. De haantjes hebben waarschijnlijk wat meer vlees.

De dubbeldoelkippen zijn helaas maar 1 jaar oud geworden. De oorzaak is (waarschijnlijk) dat de kippen met weinig daglicht opgefokt zijn (opgegroeid gedurende de eerste 18 weken bij een collega boer). De overgang van weinig daglicht (eerste 18 weken) en veel daglicht in mijn mobiele kippenkar en buiten in de wei heeft ertoe geleid dat de kippen elkaar gingen pikken (pikkerij). Om deze pikkerij te verminderen had ik o.a. al gekozen voor een extra optie van een automatisch voersysteem in de mobiele kippenkar (6x per dag afleiding door nieuw voer). Daarnaast heb ik de kippen nog extra

gedroogde luzerne in baaltjes en pikblokken als afleiding gegeven. Helaas is de pikkerij niet meer weg gegaan. Voor het dierenwelzijn heb ik daarom besloten om na 1 jaar afscheid te nemen van de kippen.

Kippen als basis voor een gezondere bodem

Nadat de kippen enkele dagen waren gewend in de stal, mochten zij naar buiten. Iedere keer als de kippen circa 1 week op een stukje weide in het gras gescharreld hadden, is de kar verplaatst naar het volgende stukje weide. Het 'oude deel' is vervolgens steeds met de hand ingezaaid met een graskruiden mengsel.

Tijdens de projectperiode heb ik veel nadeel ondervonden van de ophok- en afschermplicht voor pluimvee vanwege vogelgriep. De volgende periodes was de ophok- en afschermplicht van kracht:

- o 5 Oktober 2022 t/m 30 Augustus 2023
- o 14 November 2023 t/m 26 Maart 2024

Hierdoor hebben de kippen in de projectperiode dus in totaal maar circa 4,5 maand buiten in de wei kunnen scharrelen. De weides zijn daarom dus ook maar beperkt ingezaaid met kruiden. Als ik nu door de weide loop, neem ik wel steeds meer kruiden (die ingezaaid zijn zoals klavers en smalle weegbree en cichorei) waar. Ondanks de korte periode waarin het idee uitgetoet kon worden, kan dus gesteld worden dat het idee in de praktijk werkt.

Directe afzet en bewustwording via de korte keten

De eieren zijn zoveel mogelijk verkocht middels ei-abonnementen (in projectplan ei- en haandelen genoemd). Dit ei-abonnement heeft een looptijd van 1 jaar en bestaat uit 260 eieren en het vlees van 1 haantje. Dit aantal eieren komt ongeveer overeen met de productie van 1 legkip. In de praktijk komt dit neer op iedere 14 dagen 10 eieren. Deze worden door de abonnee afgehaald op één van de afhaalpunten in de regio. Het eerste jaar zijn 75 ei-abonnementen verkocht. In het tweede jaar (lopende abonnementsperiode) is dit gegroeid naar 110 ei-abonnementen.

De overige eieren zijn verkocht aan lokale (natuur)voedingswinkels en horeca.

In de weken dat niet alle eieren verkocht konden worden of dat een ei-abonnee ze niet op kon halen zijn deze gedoneerd aan de Voedselbank Groesbeek e.o.

De haantjes die niet aan een ei-abonnee toebehoorden zijn geprobeerd om zo te verkopen. Dit viel niet mee omdat de gevraagde 'eerlijke prijs' van 21,95 euro als teveel ervaren werd. De prijs was te hoog in vergelijking met de hoeveelheid/het gewicht van het vlees van het haantje. Deze prijs had ik eerlijk gezegd wel nodig om alle kosten en mijn eigen arbeid betaald te krijgen. Uiteindelijk zijn de hanen onder kostprijs verkocht aan de horeca. Een volgende keer zal ik de hanen toch wat ouder laten worden, richting de 16 weken oud. Hierdoor zullen de hanen wat meer bevestigd zijn en meer wegen. Hierdoor hoop ik dat de prijs/hoeveelheid vlees verhouding beter wordt. Verder zal voor de haantjes die niet aan ei-abonnees toebehoren, nog beter gezocht moeten worden naar een goed afzetkanaal. Misschien is verwerken als hanensoep of hanenstoofpot nog een optie.

Aantal deelgenomen boeren

Op verschillende manieren zijn boeren bereikt. Er is deelgenomen aan een studieclub over dubbeldoelkippen en er zijn bedrijfspresentaties gegeven. Via beide wegen is verteld over het project. Daarnaast heb ik via mijn netwerk verteld over waar ik mee bezig ben. Ook is er een opdracht door studenten van de HAS Hogeschool gedaan over het project. Via deze weg zijn ook boeren bereikt omdat veel van deze studenten thuis ook een agrarisch bedrijf hebben. Het totaal aantal boeren dat bereikt is zal circa 50 bedragen.

Bijdrage thema's

Het project heeft bijgedragen aan de volgende thema's:

- Bodem
- Water
- Biodiversiteit
- Energietransitie (klimaat)

Implementatie van de innovatie

De innovaties zijn uitgedragen en verspreid naar sectorgenoten en partners in de landbouwketen. Dit is gedaan middels het vertellen over het innovatieve project. Daarnaast heeft de leverancier van de Kippenkar ook gecommuniceerd over mijn project richting andere boeren.

De resultaten van het project zijn toegankelijk gemaakt voor derden middels het vertellen over het project aan andere boeren. Daarnaast zijn heel veel consumenten die klant zijn meegenomen in de uitvoering van het project. Door de lange periode van ophokplicht is het helaas niet gelukt om boeren ook daadwerkelijk uit te nodigen op het bedrijf. Tot slot is op de website gecommuniceerd over de resultaten van het project.

Verdere opschaling

Op dit moment worden nog steeds ei-abonnees geworven om zo de bewustwording onder consumenten te vergroten. Ook wordt hierdoor het verdienmodel robuuster omdat consumenten samen verantwoording nemen voor een andere manier van voedselproductie.

Momenteel wordt niet gedacht aan verdere opschaling in de zin van meer kippen houden in een tweede mobiele kippenstal. Dit omdat we momenteel meer als werk genoeg hebben en er nu dan ook geen ruimte is voor meer werkzaamheden.

